

Kvasko Alla

Ph.D., Associate Professor

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
(Ukraine, Kyiv)

USING THE EXPERT METHOD TO ASSESS THE COMPETITIVENESS OF PRINTING ENTERPRISES

Кваско А. В.

канд.екон.наук, доцент

*Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут ім. Ігоря Сікорського»*

ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПЕРТНОГО МЕТОДУ ДЛЯ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЛІГРАФІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

The article considers the essence, types and possibilities of using expert methods in assessing the competitiveness of the enterprise. On the example of data processing of the questionnaire on the parameters of competitiveness of the printing company, the level of agreement of experts' opinions was determined and the statistical significance of the obtained results was confirmed.

Key words: expert methods, method of expert assessments, competition, competitiveness, expert, rank assessments, concordance coefficient, statistical significance.

У статті розглянуто сутність, різновиди та можливості використання експертних методів при оцінці конкурентоспроможності підприємства. На прикладі обробки даних анкетування за параметрами конкурентоспроможності поліграфічного підприємства визначено рівень узгодженості думок експертів та підтверджено статистичну істотність отриманих результатів.

Ключові слова: експертні методи, метод експертних оцінок, конкуренція, конкурентоспроможність, експерт, рангові оцінки, коефіцієнт конкордації, статистична істотність.

У сучасних умовах господарювання наявність у підприємства конкурентних переваг є запорукою його виживання на ринку. Високий рівень конкурентоспроможності розглядається як результат ефективного функціонування суб'єкту господарювання, який вчасно може адаптуватись до змін ринкового середовища, забезпечує достатню якість продукції (послуг) за адекватної цінової політики та позитивне сприйняття своєї роботи з боку споживачів.

Конкуренція, в загальному розумінні, сприймається як суперництво між суб'єктами господарювання за більш вигідні умови виробництва та реалізації продукції (послуг), результатом якого є отримання більш високого прибутку або інших переваг. Саме тому одним з базових моментів успішної діяльності на ринку є забезпечення діагностики та оцінювання конкурентних позицій підприємства та безпосередньо рівня конкурентоспроможності. Вибір ефективного методу оцінки – це запорука не лише адекватної оцінки становища підприємства, а й основа для розробки коригувальних дій та заходів.

Оцінка складових конкурентоспроможності передбачає використання показників (параметрів), що можуть бути і вимірними, і невимірними. Останні з них не мають чисельних значень і представлені лише в описовому вигляді. Тому, врахувати не тільки кількісні, а й якісні параметри роботи підприємства можна за допомогою експертних методів.

Загорна Т. О. зазначає, що експертні методи засновані на «думках експертів певної галузі знань про стан і розвиток того чи іншого об'єкта, ринку або проблеми з подальшим обробленням отриманих результатів з метою виявлення основних критеріїв і тенденцій, властивих об'єкту» [1, с.36]. Грабовецький Б. Є. розглядає методи експертної оцінки як такі, що «ґрунтуються на припущенні про можливість проектування адекватної картини майбутнього розвитку з урахуванням всіх можливих відхилень і стрибків на основі думок спеціалістів у певній галузі знань» [2, с.31]. В узагальненому вигляді, метод експертної оцінки розглядається як процедура отримання і обробки кількісних і якісних оцінок процесів і явищ на основі думок експертів у вигляді балів, порядкових місць, рейтингів тощо.

Методи експертної оцінки широко використовуються у різних сферах діяльності. Вони стають незамінними в умовах обмеженості інформації або її відсутності, зокрема чисельних параметрів роботи, за умов необхідності оцінки реального становища суб'єкту господарювання та визначення майбутніх напрямів оптимізації роботи. В основу методу експертної оцінки покладено використання думки фахівців (експертів). Його перевагою також є

багатоваріантність сфери застосування та певна простота технології. Недоліком такого методу є певний суб'єктивізм оцінки, що залежить від професійної кваліфікації експерта, його знань та вміння узагальнити як свій, так і світовий досвід, та може бути зменшений при залученні групи експертів. Врахування думки одного авторитетного експерта відповідає індивідуальній експертній оцінці, якщо ж оцінка здійснюється декількома експертами - вона є груповою. В першому випадку мова може йти про значно менші витрати часу як на організацію, так і на проведення оцінки, а отже і коштів на ці процедури. Метод експертних оцінок може використовуватись не тільки за умов відсутності повної інформації, а й в умовах невизначеності середовища функціонування суб'єкта господарювання, в екстремальних ситуаціях та при дефіциті часу.

У індивідуальній експертній оцінці найчастіше використовуються два методи: інтерв'ю та аналітичні записки (анкетування) [2]. Перевагами першого методу є можливість уточнювати та при необхідності коригувати висновки експерта. Разом з тим, короткий період часу на роздуми і відповідь експерта – це його недолік. На відміну від першого, метод анкетування передбачає наявність у експерта достатньої кількості часу на обдумування відповідей на сформульовані у анкеті запитання. Іноді до цих методів додають і третій – метод сценаріїв, який полягає «у розгляді кількох різних сценаріїв, які характеризують ймовірні шляхи розвитку ситуації» [3, с.354]. Від кількості аналізованих сценаріїв або можливостей залежить ймовірність непередбаченої ситуації.

Найбільш популярними колективними методами експертної оцінки є метод комісій та метод Дельфі. Перший метод полягає у погодженні думки експертів (членів групи) про досліджуваний процес або об'єкт у відкритій дискусії. Другий метод передбачає проведення експертного опитування групи спеціалістів у декілька турів за спеціально розробленою програмою послідовних індивідуальних опитувань, які проводяться у вигляді анкетування. До переліку методів колективної експертної оцінки також відносяться опитування експертів, метод колективної генерації ідей, метод синектики [1, 2].

Групова експертна оцінка конкурентоспроможності включає декілька етапів: створення експертних груп за результатами підбору експертів; розроблення анкет; безпосередня робота з експертами; формування правил (процедур), за якими буде визначатись загальна оцінка; обробка результатів експертних оцінок. Саме ґрунтовний підхід до відбору експертів-професіоналів визначатиме реалістичність отриманих результатів, а оцінка узгодженості думок експертів – підтвердженням гіпотези про відносно правильні висновки експертів, адже високий рівень даного показника (близький до 1) свідчить про приблизно однакову думку професіоналів відносно досліджуваного питання.

Розглянемо на прикладі обробку результатів опитування експертів, щодо параметрів конкурентоспроможності поліграфічного підприємства, що можуть складно піддаватись кількісній оцінці або характеризуються обмеженістю (неповнотою) наявної інформації. Параметрами конкурентоспроможності, які пропонувалось оцінити експертам були: частка ринку, можливість цінового маневрування, фінансові можливості підприємства, якість поліграфічного виконання, дисципліна поставок. Експертами виступили співробітники і партнери видавничих підприємств, агенти зі збуту. У таблиці 1 подано результати опитування експертів переведені у рангові значення:

Таблиця 1

Матриця рангових оцінок експертів.

Фактори	Експерти							Сума рангів
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Частка ринку	3,5	3	4	2,5	3,5	3,5	3	23
Можливість цінового маневрування	1,5	1	1,5	1	1,5	1	1,5	9
Фінансові можливості підприємства	5	5	4	5	5	3,5	5	32,5
Якість поліграфічного виконання	1,5	3	1,5	2,5	1,5	2	1,5	13,5
Дисципліна поставок	3,5	3	4	4	3,5	5	4	27
Загальна сума рангів								105

Для оцінки міри узгодженості думок використаємо коефіцієнт конкордації. Для цього було визначено ряд показників і отримано такі значення:

- середня арифметична сума рангових оцінок за всією сукупністю – 21;
- відхилення суми рангів за кожним фактором від середньоарифметичного значення – 2; (-12); 11,5; (-7,5); 6;
- сума квадратів відхилень – 372,5;
- сума однакових рангових оцінок, наданих експертами – 28.

Коефіцієнт конкордації, визначений на основі вище наведених даних дорівнює 0,779, що свідчить про достатньо високий рівень узгодженості думок членів експертної групи. Перевірка статистичної значущості (істотності) коефіцієнта конкордації відбувається за допомогою критерію Пірсона. За даними табл. 1 розрахункове значення критерію Пірсона складає 22,02, а табличні значення для $(n-1)$ ступенів свободи та довірчої ймовірності для двох варіантів $P=0,95$ та $P=0,99$ відповідно дорівнюють 9,49 та 13,28. Перевищення розрахункового значення над табличним свідчить про статистичну істотність отриманого коефіцієнту конкордації. Варто відзначити, що результати, отримані за методом експертних оцінок, підтверджуються іншими методами оцінки конкурентоспроможності підприємства.

Отже, в умовах обмеженості інформації та нестабільності середовища функціонування підприємства використання експертних методів може бути чи неєдиною можливістю отримання адекватної інформації про рівень конкурентоспроможності підприємства та його конкурентні переваги. Умовою отримання якісної та реальної оцінки конкурентоспроможності підприємства є залучення до проведення експертиз (або до складу групи експертів) високопрофесійних фахівців з практичним досвідом роботи у відповідній галузі та зміст анкети (питань), відповіді на які має дати експерт.

Література:

1. Загорна Т.О. Економічна діагностика: навч. посібн. / Т.О. Загорна - Київ: Центр навч. літ-ри, 2007. 400 с.
2. Грабовецький Б. Є. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрямки використання : монографія / Б. Є. Грабовецький. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 171 с.
3. Присенко Г.В., Равікович Є.І. Прогнозування соціально-економічних процесів: навч. посіб. / Г.В. Присенко, Є. І. Равікович- Київ: КНЕУ, 2005. 378 с.